

6-7 YOSHLI BOLALALARNING YOSHGA XOS PEDAGOGIK- PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.

Abduxolisova Gulsanam O'ktambek qizi

Andijon davlat pedagogika instituti "Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (maktabgacha ta'lim) I-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi va pedagogikasini o'rganish yo'lida nimalarga e'tibor berish kerakligi, maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik xususiyatlari har tomonlama o'rganilib, turli tomonlardan ko'rib chiqildi. Bolaning o'ziga xos xususiyatlarga, xarakterga va temperamentga ega bo'lgan noyob shaxs ekanligini, shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalarga xos bo'lgan ba'zi psixologik xususiyatlar haqida yoritilgan.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, xarakter, temperament, agressiya, negativizm, fikrlash, nutq, diqqat, xotira, tasavvur, oila, o'yin, psixolog, ruhiyat, omil, bolalik, bolalar psixologiyasi.

Аннотация: В данной статье всесторонне изучена и рассмотрена с разных сторон психология детей дошкольного возраста и на что следует обратить внимание при их обучении, психологические особенности детей дошкольного возраста. Подчеркивается тот факт, что ребенок является уникальной личностью со своими особенностями, характером и темпераментом, а также некоторыми психологическими особенностями, характерными для детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: Дошкольное образование, характер, темперамент, агрессивность, негативизм, мышление, речь, внимание, память, воображение, семья, игра, психолог, психика, фактор, детство, детская психология.

Abstract: In this article, the psychology of preschool children and what to pay attention to in their learning, the psychological characteristics of preschool children were comprehensively studied and considered from different angles. The fact that the child is a unique individual with his own characteristics, character and temperament, as well as some psychological characteristics characteristic of preschool children is highlighted.

Keywords: Preschool education, character, temperament, aggression, negativism, thinking, speech, attention, memory, imagination, family, game, psychologist, psyche, factor, childhood, child psychology.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoev "O'zbekiston – 2030" strategiyasida maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish borasida qarorlar qabul qildi. Unda ilg'or xorijiy tajribani hisobga olgan holda bolalarni har tomonlama

intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlantirish sharoitlarini yaratish, maktabgacha ta'lim sifatini oshirish, maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni maktabga sifatli tayyorlashni tubdan yaxshilash, ta'lim-tarbiya jarayoniga jahon amaliyotida keng qo'llaniladigan zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarini joriy etish, pedagogik kadrlarni tayyorlash va malakasini oshirishni ta'minlash bo'yicha farmoyish qabul qilindi. XXI asrda jahon miqyosida ta'lim barqaror taraqqiyotni ta'minlovchi asosiy omil sifatida e'tirof etilib, 2030-yilgacha belgilangan xalqaro ta'lim konsepsiyasida "sifatli ta'lim olish va ijodiy qobiliyatni rag'batlantirish" dolzarb vazifa sifatida belgilandi¹.

6-7 yoshli bolalar hayotdagi qiziqarli bosqich ostonasida turishadi. Ularga dunyo, atrof-muhit, san'at va g'azabni bilish imkoniyati ochiladi. Va eng muhimi, ular asta – sekin keyingi muhim voqeaga-maktabda o'qishga tayyorgarlik ko'rishmoqda. Bu, shuningdek, bola hayotidagi yana bir muhim davr.

6-7 yoshli bolalarning psixologik xususiyatlari 5 yoshdan boshlangan bolalar rivojlanishining muhim davri davom etishi bilan ifodalanadi. Va bu kelajakda bola ruhiyatining boshqa muhim xususiyatlari uchun asos bo'ladigan va yaqinlashib kelayotgan maktabga tayyorlikni shakllantiradigan muhim psixologik shakllanishlar ishlab chiqiladigan va o'rnatiladigan davr.

Maktabgacha yoshdagi bolaning asosiy ehtiyoji tengdoshlari va kattalar bilan muloqotga aylanadi. Yetakchi faoliyat, avvalgi yosh davrida bo'lgani kabi, rol o'yin bo'lib qolmoqda. Ushbu yoshdagi o'yinning o'ziga xos xususiyati shundaki, bolalar o'yinlarda atrofdagi dunyodagi asosiy hayotiy vaziyatlarni ko'rsatadigan odamlarning murakkab o'zaro ta'sirini o'zlashtira boshlaydilar va yo'qotadilar. O'yinlar murakkablashadi, ba'zida ular kattalar uchun har doim ham mavjud bo'lmagan alohida ma'noga ega. Shu bilan birga, bolalar butun o'yin maydonini, o'yinning barcha ishtirokchilarini to'liq kuzatib borishlari va kerakli o'yin harakatlariga qarab xatti-harakatlarini yoki rollarini o'zgartirishlari mumkin².

Shuni ham ta'kidlash kerakki, 7 yoshga kelib, bola yana bir "yosh inqirozi"ga kiradi. Ushbu davrning asosiy tashqi ko'rsatkichi "bolalarning zudlik bilan yo'qolishi" deb ataladi, bu odob-axloq, krivlyaniya va payasnichaniya bilan ifodalanadi. Ushbu xatti-harakatlar bolaning travmatik his-tuyg'ulari va tajribalaridan psixologik himoya vazifasini bajaradi. Ya'ni, bola o'zining "qasddan" xatti-harakati bilan kattalarga nimanidir ko'rsatishni xohlaydi.

6-7 yoshli bolalarning psixologik rivojlanishida nimalarni ko'rish mumkin:

¹ SH. M. Mirziyoyev. "O'zbekiston-30" strategiyasi to'g'risida. Toshkent shahri, 2023-yil 23-sentabr

² Z.T. Nishanova, N.G. Kamilova, D.U. Abdullayeva, M.X. Xolnazarova "Rivojlanish psixologiyasi". T-2018.

Idrok.

Idrok o'z rivojlanishini davom ettiradi, mazmunli bo'ladi, maqsadli, tahlil qiluvchi. Ya'ni, bola kuzatish, ko'rib chiqish, qidirish kabi ixtiyoriy (mazmunli, yo'naltirilgan) harakatlarga qodir. Ushbu yoshda hissiy standartlar to'liq o'zlashtiriladi: shakli, rangi, kattaligi. Kosmosni idrok etishning rivojlanishi davom etmoqda. Maktabgacha tarbiyachi quyidagi tushunchalar bilan ishlaydi: pastga, yuqoriga, boshqa tomonga. Shuningdek, o'ng va chap g'oyalar allaqachon aniq shakllantirilishi kerak.

Xotira.

Ushbu yoshga kelib, bola yo'naltirilgan idrok va e'tiborni shakllantirganligi sababli, natijada xotira o'zboshimchalik bilan bo'ladi. Ya'ni, maktabgacha tarbiyachi mustaqil ravishda o'z maqsadini qo'yadi: eslab qolish yoki eslash. Ushbu qobiliyat aqliy funktsiyalarni rivojlantirishda eng muhimlaridan biridir, chunki u bolaning (va keyinchalik kattalarning) butun hayoti davomida o'rganish qobiliyatiga olib keladi. Bolaning biror narsani eslab qolish istagi faol ravishda rag'batlantirilishi va yo'naltirilishi kerak. Ushbu qobiliyat bir vaqtning o'zida bir nechta boshqa yo'nalishlarni rivojlantiradi: fikrlash, e'tibor, tasavvur. Kattalarning vazifasi bolalarga tasniflash va guruhlash kabi yodlash usullarini o'rgatishdir.

Fikrlash.

Hali ham asosiy narsa vizual majoziy fikrlash-og'zaki tavsif tasviridagi mavzu g'oyasi. Ammo asta-sekin og'zaki va mantiqiy fikrlash shakllanadi, ya'ni so'zlar bilan ishlash va fikrlash mantig'ini tushunish qobiliyati. Ammo bu xususiyat faqat kattalar yordamida rivojlanadi, chunki bu yoshda bola taqqoslashda mantiqsiz fikrlashga ega (masalan, ob'ektlarning kattaligi va soni). Shuni ta'kidlash kerakki, og'zaki-mantiqiy fikrlash faqat o'smirlik davrida to'liq shakllanadi.

Tasavvur.

Bola hayotining bu davri tasavvurning maxsus faoliyati bilan tavsiflanadi. Avvaliga bu faqat tasavvurni qayta tiklash edi, ya'ni har qanday ajoyib tasvirlarni taqdim etishga imkon berdi va endi butunlay yangi tasvirlarni yaratishga qodir ijodiy tasavvur paydo bo'ldi. Bu bolaning tasavvurini rivojlantirish uchun ayniqsa muhim vaqt³.

Nutq.

Nutqning barcha qirralarini rivojlantirish davom etmoqda: grammatika, lug'at va natijada nutq yanada bog'liq bo'ladi. Lug'at ko'paymoqda, bolalar umumlashtiruvchi ismlardan faol foydalanadilar, sinonimlar, antonimlar va sifatlardan foydalanadilar. Agar ular bola bilan ko'p muloqot qilsalar va o'qishsa, unda bu yoshga kelib monologik

³ Лисина М.И. “Проблема онтогенеза общения”. С. 89-100.

nutq (tushuntirish va tavsiflovchi nutq) ham , muloqotda ishtirok etish qobiliyati ham yaxshi shakllangan bo'lishi kerak.

6-7 yoshli bolalarning yoshga xos pedagogik xususiyatlari qanday rivojlanadi:

1. Ta'limga qiziqishning shakllanish.

Maktabga kirish bilan bolalarda rasmiy o'qishga bo'lgan qiziqish shakllana boshlaydi. O'qituvchining roli muhim – u bolaning o'qishga nisbatan munosabatini belgilab beradi. Qiziqarli metodlar bolada o'rganishga nisbatan ijobiy munosabat uyg'otadi.

2. Bilishga intilish va savol berishga moyillik

Bolalar juda ko'p savollar beradi – bu bilishga qiziqish belgisi. Ta'lim jarayonida bu holatni qo'llab-quvvatlash muhim (masalan, savollarga erkin javob berish imkonini yaratish)⁴.

3. Faol o'yin orqali o'rganish

O'yinlar – asosiy o'quv vositasi. Bu yoshda bolalar o'yin orqali bilim oladilar. Darslarni o'yin shaklida tashkil etish ta'lim samaradorligini oshiradi.

4. Ko'rgazmali ta'limga ehtiyoj

Bolalar konkret va ko'rgazmali materiallar yordamida yaxshi o'rganadilar. Rangli, jonli, tasvirli materiallar ularning tushunishini osonlashtiradi.

5. Amaliy faoliyatga tayanch

Bilimlar amaliy faoliyat bilan bog'langanida yaxshi o'zlashtiriladi (chizish, yasash, qo'l mehnati). Harakat bilan bog'liq mashg'ulotlar o'quv jarayonida foydali.

6. Ijobiy baholashga sezuvchanlik

Rag'bat (maqtov, yulduzcha, yaxshi baho) bolani o'rganishga undaydi. Tanbeh yoki salbiy munosabat o'quv faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi

7. Mashg'ulot davomiyligining muhimligi

Diqqatni uzoq ushlab turolmaydi – mashg'ulotlar qisqa, qiziqarli bo'lishi kerak. 15–20 daqiqadan ortiq darslar diqqatning pasayishiga olib keladi.

Xulosa

Shunday qilib, 6–7 yoshli bolalarning pedagogik-psixologik rivojlanishida kognitiv, emotsional va ijtimoiy jarayonlarning uyg'unligi muhim o'rin tutadi. Ta'lim berishda ularning yoshiga mos metod va yondashuvlardan foydalanish kerak. 6-7 yoshli bolalarga bilim berishda ularning psixologik va pedagogik xususiyatlarini bilish tashkilot tarbiyachilaridan talab etiladi va shunga munosib malaka va bilimlarga ega bo'lishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

⁴ Zokirova, M.N. (2020). Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi. Toshkent: TDPU nashriyoti.

1. SH. M. Mirziyoyev. “O‘zbekiston-30” strategiyasi to‘g‘risida. Toshkent shahri, 2023-yil 23-sentabr
2. Z.T. Nishanova, N.G. Kamilova, D.U. Abdullayeva, M.X. Xolnazarova “Rivojlanish psixologiyasi”. T-2018.
3. Лисина М.И. “Проблема онтогенеза общения”. С. 89-100.
4. Zokirova, M.N. (2020). Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi. Toshkent: TDPU nashriyoti.
5. Sherbakov A.I. “Yosh psixologiyasi va pedagogik psixologiyadan praktikum”. Toshkent. 1991.
6. “Yosh psixologiyasi va pedagogik psixologiya”: Pedagogik institut talabalari uchun.
7. Vygotskiy, L.S. (1983). Psixologiya razvitiya rebenka. Moskva: Pedagogika.
8. Elkonin, D.B. (1971). Psixologiya obucheniya doskol'nika. Moskva: Prosveshcheniye.
9. 9.Muxina, V.S. (2003). Bolalar psixologiyasi. Toshkent: O‘qituvchi.